

UPPSALA
UNIVERSITET

UNIVERSEN

” Som doktorand kan det vara svårt att hävda ens rättigheter praktiskt eller socialt.

Carl Anderson Kronlid, doktorandnämndens ordförande, SID 5

”Sätt varje enskild student i fokus”

↑
PEDAGOGISKA PRISET.
Studenterna kan bäst hantera sina utmaningar om de känner sig trygga, stressfria och aktiva säger Katia Cejje, pristagare för det fria pedagogiska priset 2019
SID 8

→ Tentasalar klara för digital examination SID 7 | Kom i form på kontoret SID 10 | När naturvetenskapen kom till Uppsala SID 15

INNEHÅLL

Må bra på jobbet handlar om att ta sig tid – till exempel att välja trapporna tipsar Mats Bratteby.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

AKTUELLT

- 4 Första året av forskarutbildningen fylls av kurser
- 5 Kontakta doktorandombuden vid problem
- 6 Ny universitetsdirektör glad att återvända till universitetet
- 7 Tentamenssalar utrustade för digital examination
- 8 Sätt varje enskild student i fokus
- 9 Universitetsgemensam IT snart i mål

PÅ JOBBET

- 10 Kom i form på jobbet

FORSKNING

- 12 Ökad samverkan viktig för diabetesforskningen
- 13 "Fantastiskt möta nobelpristagare"

TILL SIST

- 15 När naturvetenskapen kom till Uppsala

PROFILERN

- 16 Karin Schönning

Förberedelser pågår för den universitetsgemensamma IT-organisationen.

FOTO: MAGNUS HJALMARSSON

Tove Fall och Stellan Sandler planerar centrumbildning för diabetesforskning.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

” Avdelningen för internationalisering ska vara en katalysator och sammanhållande kraft i det prioriterade arbetet med att öka universitetets internationalisering.

ERIKA DABHILKAR, SID 6

LEDARE UNIVERSITETSLEDNINGEN

FRI FORSKNING OCH UTBILDNING

I SLUTET AV OKTOBER ska Uppsala universitet lämna sitt inspel till nästa års forskningsproposition. Processen är i full gång. Ett utkast diskuteras i skrivande stund på ett rektorsseminarium och i den akademiska senaten, samtidigt som det är på väg ut på en intern remiss. Utgångspunkten för det utkast som cirkuleras är att forsknings- och utbildningspolitikens ledord ska vara kvalitet, relevans och oberoende.

Fri media, demokratiska fri- och rättigheter, oberoende domstolar och självständiga universitet är hörnstenar i ett öppet samhälle.

I en värld där sådana institutioner och värden på många håll ifrågasätts och hotas är det viktigare än någonsin för Sverige att satsa på fri forskning och högre utbildning av högsta kvalitet. Förutsättningen för att finna lösningar på nationella och globala utmaningar är ett fritt vetenskapligt meningsutbyte och ett samhällsklimat där olika meningar kan brytas i en öppen och kritisk dialog.

”Forskningspolitiken måste driva fram kvaliteten och internationell spets.”

EN HÅLLBAR SAMHÄLLSUTVECKLING kräver både grundläggande nyfikenhetsforskning och forskning som direkt adresserar samhällsutmaningar och där samverkan med andra aktörer är en integrerad del. Oavsett den relativa balansen mellan de två måste forskningspolitiken som helhet driva fram kvalitet och internationell spets.

För en liten, öppen kunskapsnation som Sverige är satsningar på forskning och högre utbildning nödvändiga för att behålla och utveckla vårt välstånd, vår konkurrenskraft och ställning i världen. Globalt framstående och högt rankade lärosäten bidrar till att göra Sverige attraktivt, både för talang och internationella investeringar.

Uppsala universitet har den kritiska massa och kompetens som krävs för att kunna ta nationellt ansvar för infrastruktur, informationsförsörjning och storskaliga forskningssatsningar. Lärosäten i världsklass bidrar till landets kompetensförsörjning och är en resurs för hela Sverige.

För att Sverige ska försvara sin position som ledande kunskapsnation och hantera de utmaningar som samhället står inför globalt och nationellt, fordras ökade investeringar i forskning och utbildning och att svenska lärosäten ges rätt förutsättningar för sin verksamhet.

Eva Åkesson, rektor
Anders Malmberg, prorektor

REDAKTÖR: Anders Berndt E-POST: universen@uadm.uu.se ADRESS: Universen, Uppsala universitet, Box 256, 751 05, Uppsala
BESÖKSADRESS: Dag Hammarskjölds väg 7 TEL: 018-471 18 96 ANSVARIG UTGIVARE: Urban Lindberg LAYOUT: Content Innovation, www.ci.se
TRYCKERI OCH PAPPER: Multifine 70 g. V-TAB Västerås är Svanenmärkt. ADRESSÄNDRING: Meddela din personalhandläggare, övriga prenumeranter gör skriftlig anmälan till redaktionen. MATERIAL: Texter lagras elektroniskt hos Universen. En del textmaterial publiceras också på Internet. Den som sänder material till Universen anses medge elektronisk lagring/publicering. För obeställt material ansvarar ej. ISSN 0346-3664

I KORTHET

FOTO: ANDERS BERNDT

Adam Engberg visar en 3D-skrivare som skriver ut en svart vas. Skrivaren smälter plast i ett munstycke som rör sig varv efter varv och bygger upp vassen med ett tunt lager plast varje varv.

3D-skrivare lockade på Kulturnatten

Lördagen den 14 september var det traditionsenligt Kulturnatt i Uppsala. På museum Gustavianum var Kulturnatten en av de sista programpunkterna innan de stängde för renovering.

Uppsala universitet hade som vanligt ett späckat program på Kulturnatten den 14 september på en rad olika platser med koppling till universitetet. Bland mycket annat var det japanskt tema i Botaniska trädgården med japanskt bågskytte och

Taiko – japansk slagverksmusik. Carolina Rediviva visade sitt nyrenoverade hus, Evolutionsmuseet gjorde om naturhistoriska föremål till skulpturer och Medicinhistoriska museet hade invigning av utställningen "Livspusten – Den konstgjorda andningens historia".

PÅ MUSEUM GUSTAVIANUM VAR det fysiktema med såpbubblor, magnetism, gyroskop, gravitation, vakuum och mycket mer. En aktivitet som fångade många vuxna var 3D-skrivarna.

– Jag brinner för 3D-skrivare berättade Adam Engberg, forskningsingenjör på institutionen för fysik och astronomi. Man kan snabbt göra en prototyp av till exempel ett forskningsinstrument för att prova en idé. 3D-skrivare kan också användas för att skriva ut anatomiskt korrekta skelettmodeller, som kan användas i utbildningssyfte.

MUSEUM GUSTAVIANUM STÄNGDE FÖR renovering 29 september för att förbättra klimatet i byggnaden och utöka utställningssyftorna. När renoveringen är klar, om tre år, kommer fler av universitetets skatter att kunna visas med större omsorg om föremålen.

Museibygnaden är stängd under renoveringen men de externa magasinerna kommer att vara öppna för forskare och studenter.

Anders Berndt

Hösten 1624

■ 31 augusti 1624 signerade dåvarande Sveriges kung Gustav II Adolf ett donationsbrev. Genom donationsbrevet blev Uppsala universitet ägare till en stor del av kungens enskilda arvegods i Uppland och Västmanland. Cirka 300 gårdar bytte ägare genom donationsbrevet, universitet fick också rätt till kyrkotioden från fem socknar i Hälsingland och tre i Västmanland.

Donationen blev universitetets ekonomiska grund under många år. Ända fram till 1830-talet stod donationen för

alla universitetets utgifter i form av löner och andra utgifter och avkastningen av donationen utgör än idag en betydande del av universitetets budget.

Kungen var också angelägen om att privatpersoner skulle följa hans exempel och själva donera egendomar till universitetet men det fanns en rädsla för att staten skulle ta över eventuella donationer. Samma dag som kungen undertecknar donationsbrevet hösten 1624 undertecknar han därför också ett privilegiebrev som innebär att egendomar som skänks till universitetet ska

tillhöra universitetet i evinnerlig tid. Det privilegiet har haft stor betydelse för att universitetet ska kunna få donationer.

Anders Berndt

Universen – även på engelska!

■ Genom en särskild satsning finns Universen i sin helhet tillgänglig på engelska i medarbetarportalen. 2019-2020 ska fyra nummer av Universen översättas för att öka internationaliseringen på hemmaplan. Det betyder att den dryga tredjedel av universitetets medarbetare som inte har svenska som modersmål kan läsa tidningen i digitalt format.

➤ Universen på engelska finns att läsa och ladda ned på: mp.uu.se

8 kg

koldioxid har släppts ut på grund av universitetets inrikes personalresor med tåg första halvåret 2019.

Motsvarande sträcka med flyg hade orsakat utsläpp på 359 372 kg koldioxid och med bil hade utsläppen blivit 294 685 kg.

Pris till läsesal

■ Ekonomikums läsesal i källarplanet har vunnit Svenska Ljuspriset 2019. Både expertis och passion för studiemiljöer är viktiga ingredienser i jurys motivering till vinsten och de betonar också bedriften i att förvandla ett fönsterlöst rum till en ergonomisk och innovativ studiemiljö som helt unik. Lokalen är uppskattad av studenterna, inte minst för att de kan reglera den personliga ljusmiljön vid läsplatserna.

– Vi har lyckats visa att det går att skapa en högkvalitativ läsmiljö även i fönsterlösa rum, säger Peter Götlind, intendent vid Ekonomikum. Vi vet att belyningsaspekten är mycket viktigare för koncentration och välbefinnande än vi i tidigare planeringar tagit hänsyn till. Det behöver få ta större plats i framtida projekt, inte bara i studiemiljöer.

Tio av nationalekonomiska institutionens nya doktorander hösten 2019.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Första året fylls av kurser

Höstterminen 2019 började elva nya doktorander på nationalekonomiska institutionen från hela världen med olika förutsättningar och bakgrunder. Universen träffade de nya doktoranderna för att fråga varför man söker till forskarutbildningen vid Uppsala universitet.

– Jag ville inte sluta studera efter examen på grund- och avancerad nivå. Jag ville fortsätta utveckla mig själv, berättar Malin Backman, doktorand.

– Jag gillar att undervisa och studera så forskarutbildningen var ett naturligt steg, berättar Daniel Klug Nogueira doktorand från Brasilien. Jag sökte mig till Uppsala universitet eftersom det är väldigt bra villkor för doktorander i Sve-

rige och nationalekonomiska institutionen är internationellt framgångsrik inom mitt forskningsämne.

Två doktorander från Asien berättar om lite andra utgångspunkter för att de hamnade i Sverige:

– Sverige är ett av världens mest jämlika samhällen och det är bra för mitt ämne. Det är också ett fredligt och lugnt land och jag är en fredlig person, konstaterar Zunyuan Zheng från Kina.

– Ja, det är inte kaotiskt här. Jag kommer från Indien och där är det mycket större befolkning. Här är det lättare att koncentrera sig, fyller Rinni Sharma från Indien i.

FORSKARUTBILDNINGEN BÖRJAR med ett år med obligatoriska kurser.

– Hela första året är det olika kurser.

Det är bra eftersom vi har olika bakgrund, det skapar en gemensam plattform, säger Zunyuan Zheng.

– De hinner inte något annat än kurserna första året, under andra året hinner de börja tänka på avhandlingsämnet, säger Mikael Bask, studierektor för forskarutbildningen vid nationalekonomiska institutionen.

Redan direkt efter antagning får alla doktorander som antas en mentor bland de tidigare doktoranderna på institutionen.

– Det har varit ett välorganiserat mottagande från institutionen och speciellt doktoranderna har varit väldigt inkluderande, berättar Malin Backman.

Men det finns också saker som kan bli bättre under den första perioden från antagningen.

– Det vore bra med fler exempel på vad som händer efter disputation. Exempel på vad disputerade arbetar med och hur forskarutbildningen påverkar möjligheterna på arbetsmarknaden, säger Malin Backman.

PÅ INSTITUTIONEN HAR de noterat att visumprocessen för doktorander som kommer från länder utanför EU har blivit ett större problem under de senaste åren.

– Ibland är handläggarna på Migrationsverket inte nöjda med de handlingar de får. Vi har då fått skicka in kompletterande handlingar eller rent av samma handlingar en gång till. Det har kostat mycket tid och frustration, berättar Mikael Bask.

Många av de utländska doktoranderna nickar igenkännande när Akib Khan från Bangladesh tar upp bostadsfrågan.

– Det vore bra med bättre information och system för att hitta en bostad.

– Ja, det behövs nog ett bättre kösystem och information om man kommer få bostad via Uppsala University Housing Office eller inte och vart man kan vända sig istället för att hitta en bostad, fyller Daniel Klug Nogueira i.

Anders Berndt

Bostadsförmedling

■ Uppsala University Housing Office hyr ut möblerade bostäder till bland annat doktorander, gästforskare och masterstudenter. Men det är bara avgiftsbetalande masterstudenter som är garanterade bostad via Uppsala University Housing Office.

Unyttja doktorandombuden

Som doktorand är det viktigt att veta att man har rättigheter och att det finns stöd om man upplever arbetsmiljöproblem som inte går att lösa inom arbetsgruppen.

Det finns knappt 2 500 doktorander vid Uppsala universitet. Det gör doktoranderna till den största enskilda gruppen av anställda. Doktoranderna är en grupp som har olika villkor beroende på hur deras utbildning finansieras. Den dominerande finansieringsformen är doktorandanställning. Det innebär att doktoranden är tidsbegränsat anställd med de förmåner som följer med att vara anställd, till exempel sjukersättning, semester, friskvårdsbidrag och föräldraledighet.

Andra former är extern finansiering eller stipendiefinansiering. Extern finansiering innebär att doktoranden är anställd av en extern arbetsgivare och har de rättigheter och villkor som gäller hos den arbetsgivaren. Finansiering av doktorand med utbildningsbidrag som fanns tidigare har helt avvecklats.

Doktorander som finansieras med stipendier har inte de anställdas förmåner med sjukledighet eller semester. Stipendiefinansierade doktorander har därför istället en försäkring hos Kammarkollegiet vid sjukdom eller föräldraledighet.

– Vi hamnar i båda världarna men hör inte alltid hemma varken som student eller anställd, konstaterar Carl Anderson Kronlid, doktorandnämndens ordförande och doktorand i industriell teknik vid institutionen för teknikvetenskaper.

DOKTORANDNÄMNDEN ÄR ETT samarbete mellan de olika studentkårerna med syfte att ta tillvara doktorandernas intressen.

– Framför allt arbetar vi med koordination för doktorandråden på fakultetsnivå och beslutar om doktorandrepresentanter i de olika nämnderna och organen.

Doktorandanställning vanligast

■ Doktorandanställning är den absolut vanligaste finansieringsformen för forskarutbildning vid Uppsala universitet. Den näst vanligaste formen är "annan universitetstjänst eller förvärsarbete med anknytning till forskarutbildning". Sedan kommer stipendiefinansiering och läkartjänst.

Vad har du för råd till nya doktorander?

– Det viktigaste är att veta att man har rättigheter som doktorand och att det finns stöd när man känner att allt inte är bra.

Om det blir problem är första steget förstås att försöka reda ut eventuella problem med handledare och övrig personal på institutionen.

– Som doktorand kan man uppleva sig vara längst ner i hierarkin och att det därför är svårt att hävda ens rättigheter praktiskt eller socialt. Hör då av er till studentkårens gemensamma student- och doktorandombud. De är anställda för att hjälpa till i de enskilda fallen när det blir problem.

ETT PROBLEM SOM Carl Anderson Kronlid noterat är att synen på förväntningarna inom forskarutbildningen skiljer sig mellan doktorander och handledare.

– Det är tydligt i enkätundersökningar att handledarna i mycket större utsträckning tycker att förväntningarna på doktoranderna är klara och tydliga medan doktoranderna istället har en bild av ganska otydliga förväntningar.

Ett ytterligare problem är kompensationstiden för undervisning.

– Doktorander får samma förberedelsestid som en lektor som haft kursen tidigare även om doktoranden håller kursen för första gången. Det tar ju mer tid första gången man håller en kurs och det vore förstås bra om vi kunde differentiera kompensationstiden.

Anders Berndt

Kort om forskarutbildning

■ Doktorander är studenter antagna till utbildning på forskarnivå inom ett forskarutbildningsämne. Forskarutbildningen är på 240 poäng, det motsvarar fyra års heltidsstudier.

Licentiatexamen innebär att man avslutar forskarutbildningen halvvägs efter 120 poäng.

■ Uppsala universitet har cirka 2 500 doktorander. Jämförelsevis finns drygt 600 professorer, knappt 700 lektorer och drygt 2000 är teknisk eller administrativ personal.

■ Nästan hälften av doktoranderna har andra språk än svenska som modersmål.

■ Uppsala universitet har knappt 100 forskarutbildningsämnen, varje ämne kan i sin tur ha olika inriktningar.

■ Till skillnad från studier på andra nivåer är utbildning på forskarnivå gratis i Sverige för alla som blir antagna.

■ Doktorander har bland annat rätt att byta handledare, vara föräldralediga, gå kurser i svenska, utnyttja företagshälsovården och gå den pedagogiska grundkursen.

■ För att ha insyn och vara delaktiga i styrningen av universitets verksamhet får doktoranderna gemensamt utse ledamöter till bland annat institutionsstyrelser, fakultets- och områdesnämnder.

➔ Läs mer om forskarutbildningens villkor i doktorandhandboken från doktorandnämnden: dn.uppsalastudentkar.se.

Hör av er till studentkårens doktorandombud om ni upplever problem som doktorand, uppmanar Carl Anderson Kronlid.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Riktlinjerna revideras

En arbetsgrupp arbetar med att ta fram ett förslag till revidering av universitetets riktlinjer för forskarutbildningen. Förslaget ska vara klart i december 2019.

– Riktlinjerna behöver uppdateras, bland annat för att anpassas till ny lagstiftning, exempelvis har utbildningsbidraget tagits bort och det finns nya bestämmelser kring stipendiefinansiering, berättar Torsten Blomkvist, utredare på planeringsavdelningen vid universitetsförvaltningen och sammankallande i arbetsgruppen.

En viktig förändring som riktlinjerna behöver anpassas till är att stipendiefinansierade doktorander – efter ansökan – ska anställas senast när det återstår tre år av utbildningstiden. Det här är en förändring i högskoleförordningen.

– Men det finns undantag beskrivna i högskoleförordningen och i förslaget till riktlinjer behöver vi tolka undantagen för att hanteringen av de enskilda fallen vid universitetet ska hanteras utifrån samma förutsättningar.

Undantagen i högskoleförordningen, när doktorander som är stipendiefinansierade inte har rätt att bli anställda, är bistånds- och kapacitetsuppbyggande program, EU-finansierade program och andra samarbeten där stipendier med skäliga stipendievillkor utgör en vedertagen finansieringsform. Undantagen i förordningen är dock inte så tydliga och kan tolkas på olika sätt. Ambitionen är att riktlinjerna ska vara ett stöd för tolkning av olika bestämmelser i det enskilda fallet men samtidigt lämna så stor autonomi som möjligt till vetenskapsområdena i hur riktlinjerna kan genomföras på bästa sätt lokalt.

– Vi behöver hitta balansen mellan det universitetsövergripande regelverket och det lokala kvalitetsarbetet.

Förslaget till nya riktlinjer för forskarutbildningen ska överlämnas till universitetsdirektören i december 2019. Innan förslaget överlämnas är planen att skicka det på intern remiss.

Anders Berndt

Bättre villkor?

I skrivande stund föreslår regeringen förbättrade villkor för utländska medborgare som forskar eller studerar i Sverige. Men i lagrådsremissen finns inga förslag för att doktorander skulle kunna söka uppehållstillstånd för hela forskarutbildningen. Idag ges bara uppehållstillstånd i upp till två år. Om förslaget godkänns i riksdagen kan de nya bestämmelserna träda i kraft 1 januari 2020.

Caroline Sjöberg började 1 oktober som universitetsdirektör för Uppsala universitet.

FOTO: MATTIAS PETERSSON

”Väldigt roligt att återknyta kontakten”

Caroline Sjöberg är ny på jobbet som universitetsdirektör, men inte helt ny vid Uppsala universitet. Hon var personalchef här i början av 2000-talet och är glad att få återknyta kontakten.

– Det är ett spännande och fantastiskt lärosäte tycker jag, men jag är också lite partisk, säger hon med ett skratt.

Veckorna efter semestern har Caroline Sjöberg ägnat åt att förbereda sig för sitt nya uppdrag, samtidigt som hon jobbat sina sista veckor som universitetsdirektör vid Umeå universitet.

– Jag har fått en hel del material från planeringsavdelningen. Jag var också med på det utökade ledningsrådets internat i Sigtuna i augusti. Det var väldigt givande att få träffas och diskutera kommande utmaningar och möjligheter med mina nya ledningskolleger. Så det var en alldeles utmärkt introduktion.

Det har gått några år sedan Caroline Sjöberg var personalchef vid Uppsala universitet år 2001–2003. Nu ser hon fram emot att komma tillbaka.

– Det var ett av skälen till att jag var

intresserad av tjänsten som universitetsdirektör. Även om säkert mycket har ändrats på den tid jag har varit borta så ska det bli väldigt roligt att återknyta kontakten med Uppsala.

SEDAN TIDEN VID Uppsala universitet har Caroline Sjöberg stannat inom högskolesektorn, på Sveriges lantbruksuniversitet, på Verket för högskoleservice och nu senast som universitetsdirektör vid Umeå universitet. När hon nu flyttat till Uppsala har hon samma yrkesroll men mycket nytt att sätta sig in i.

– Uppsala universitet är större än Umeå universitet och alla lärosäten har ju sin specifika prägel och fungerar olika. Men samtidigt finns det mycket som är likadant. Vi lever i samma värld, med de frågeställningar och utmaningar som finns för Högskolesverige. Så jag tror att jag kommer att känna igen mig, samtidigt som det kommer att vara mycket nytt och spännande.

Hur skulle du beskriva din ledarstil?

– Jag hoppas att jag är en tydlig men också en lyssnande person. Det tror jag är en väldigt viktig kombination. Det

ser jag också gärna hos mina egna chefer, det vill säga att de kan ha en tydlig inriktning och vision vart de vill, samtidigt som de kan vara lyhörda och ta in vad andra tycker och väga in det i beslutsprocessen. Kommunikation är såklart jätteviktigt och någonting jag tror vi alla ständigt jobbar med att förbättra.

Är det något särskilt som du vill åstadkomma vid Uppsala universitet?

– Det är alldeles för tidigt att svara på. Jag fick en del information på ledningsinternatet om sådant som de omkring mig tycker är viktigt att ta tag i. Det finns en massa spännande utmaningar, men hur man ska gripa sig an dem och i vilken ordning, det får jag känna in först. Och jag har ju ännu många kvar att träffa så jag skulle nog vilja ha lite bredare underlag innan jag kastar mig ut i att svara på den frågan.

EN SAK ÄR SÄKER. Caroline Sjöberg har en gedigen erfarenhet och känner sig hemma i universitetsvärlden.

– Det är en spännande verksamhet där det hela tiden händer saker och där jag känner att jag trivs väldigt bra.

Annica Hulth

FOTO: ANDERS BERNDT

HALLÅ DÄR

ERIKA DABHILKAR, som från den 1 juli 2019 är chef för avdelningen för internationalisering vid universitetsförvaltningen.

Ny avdelning för ökad internationalisering

1 Du var tidigare enhetschef för internationella kansliet vid studentavdelningen. Varför görs den här omorganisationen?

– Vi hoppas att det ska bli tydligare hur universitetsförvaltningen kan stödja institutionerna med internationalisering inte bara inom utbildning, utan också inom forskning och samverkan. Avdelningen för internationalisering ska vara en tydlig ingång både internt och externt för frågor kopplade till internationalisering.

2 Men det finns ju fler avdelningar inom förvaltningen som arbetar med internationalisering?

– Javisst, precis som till exempel kvalitet eller hållbar utveckling är internationalisering ett gemensamt ansvar som många måste och ska arbeta med. Avdelningen för internationalisering ska vara en katalysator och sammanhållande kraft i det prioriterade arbetet med att öka universitetets internationalisering.

3 Hur ser uppdraget ut?

– Förutom att fortsätta stödja universitetet i konkreta åtgärder för att öka internationaliseringen genom exempelvis utbyte och fortbildning, kommer avdelningen även samordna och stödja arbetet med universitetsgemensamma nätverk, strategiska partnerskap samt regional representation i utlandet.

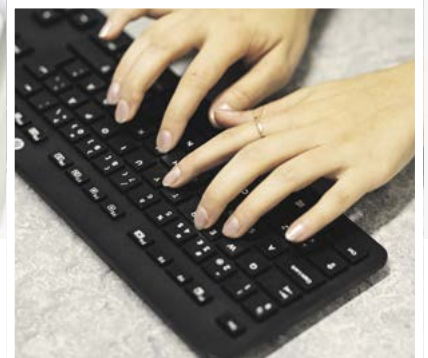
4 Vilket stöd kommer institutionerna att kunna få från er?

– Vi kommer utveckla det stöd vi redan ger idag. Konkret innebär det till exempel expertis, råd och administrativt stöd till institutioner som antingen vill börja ett internationaliseringsarbete eller utveckla en existerande verksamhet. Det kan till exempel handla om internationalisering på hemmaplan, samarbetsavtal, mobilitetsprogram för studenter eller personal (inklusive doktorander), internationell studentrekrytering eller att knyta internationella kontakter genom etablerade nätverk och plattformar.

Anders Berndt

Snart kommer upp till tolv tentamina per vecka genomföras med det nya verktyget Inspera för digital examination berättar Magnus Widqvist.

De flesta typerna av tentamina går att digitalisera för examination via tangentbord istället för penna.

Klart för digital tentamen

Snart är det möjligt för hela universitetet att använda det nya verktyget för digital examination, Inspera. En mindre grupp studenter har redan testat att skriva tentamen på tangentbord istället för med penna.

– En smygstart som föll väl ut, alla deltagare var mycket nöjda, berättar Magnus Widqvist på enheten för administrativt schemastöd och tentamenssamordning vid byggnadsavdelningen.

– Vi valde Inspera efter ett omfattande

upphandlingsarbete och jag är fullt tillfreds med vårt val. Nu har vi börjat utbilda kursadministratörer och lärare och både vi och systemet har fått ett väldigt bra mottagande. Vi måste vara flexibla och inte ändra på alltför mycket i deras befintliga arbetssätt och de allra flesta som arbetar i systemet är helt enkelt väldigt nöjda, säger Magnus Widqvist.

INGEN BEHÖVER LÄNGRE transportera lådor med papperstentamina och även rättningen kommer att gå smidigare. Tentamens-

vakterna måste fortfarande kontrollera att det är rätt student som skriver en tentamen, men de behöver inte uppmana att alla lägger ner sina pennor när tiden är ute, systemet stängs av när det är dags.

– Allt går inte att digitalisera, till exempel laborationstentamina, men när det gäller matematiska formler går det utmärkt att använda Latex-kod om man vill. Tyvärr är ritverktyget en akilleshäls hos samtliga system på marknaden, det är svårt att rita exempelvis kemiska strukturer, men utveckling sker hela tiden så vi ser fram emot en lösning även där så småningom.

Salarna på Bergsbrunnagatan har plats för sammanlagt 440 personer och är utrustade med datorer och bra skärmar.

– Det är en rättvisefråga, alla ska ha samma förutsättningar så vi valde att utrusta salarna med bra teknik. Snart kommer vi att genomföra upp till tolv tentamina per vecka, det känns lite pirrigt, fast på ett bra sätt, säger Magnus Widqvist.

Birgitta Sinder Wilén

Tentamenssalarna på Bergsbrunnagatan har utrustats med datorer och skärmar för digital examination.

Pedagogiska priset är det finaste erkännande man kan få som universitetslärare tycker Katia Cejie.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

”Det finaste erkännande man kan få”

– Att få det fria pedagogiska priset känns obeskrivligt roligt. Det är det finaste erkännandet man kan få, tycker Katia Cejie, universitetslektor vid juridiska institutionen.

Katia Cejie har tilldelats 2019 års fria pedagogiska pris på temat ”Pedagogiska insatser för jämställdhet och lika villkor”. I prismotiveringen står bland annat ”Hon skapar ett positivt inlärningsklimat och får alla studenter att känna sig sedda, att våga utveckla sitt lärande och att ha roligt.”

– Årligt talat blev jag lite förvånad när jag fick priset eftersom jämställdhet och lika villkor inte är något jag aktivt har arbetat med. Men när jag började tänka efter insåg jag att det är en ganska naturlig del av mig.

KATIA CEJIE BESKRIVER en uppväxt med syskon och föräldrar medvetna om likabehandling.

– Och nu lever jag i en familj med fem personer där det finns många olika funktionsuppsättningar. För mig är det något positivt, det har berikat mitt liv mycket. För mig känns det naturligt och nödvändigt att se varje individ utifrån dennes förutsättningar och bistå med de verktyg som behövs för att den personen ska komma till sin rätt.

Katia Cejie tror att studenterna bäst kan hantera sina utmaningar om de känner sig trygga, stressfria och är aktiva i seminarierummet.

– Jag försöker till exempel skapa en stämning med högt i tak genom att jag bjuder på mig själv i hög utsträckning. Och jag är ganska ohierarkisk i mitt sätt att vara. Min grundsyn är att allas åsikter är lika mycket värda och genuint intressanta.

Hon försöker lyfta upp de som inte spontant pratar och övar studenterna i muntlig framställning.

– Om man löpande övar muntlig framställning och har förmånen att följa studenten under en tidsperiod är det en otrolig kick att se dennes utveckling. Många gånger kan det vara en helt annan person andra gången efter att studenten har fått feedback första gången.

För att minska studenternas stress förändrade Katia Cejie skrivtiden för hemtentamina. Från att tidigare ha haft 24 timmars skrivtid har hon sänkt den till åtta.

– Om juridikstudenterna får 24 tim-

”Jag försöker skapa en stämning med högt i tak.”

Katia Cejie

mar kommer de att använda hela skrivtiden. Nu är skrivtiden som en arbetsdag och jag brukar uppmuntra studenterna att både äta och ta en promenad under skrivtiden.

FÖRUTOM SJÄLVA UTNÄMNINGEN får de pedagogiska pristagarna också 20 000 kr vardera i prispengar. Katia Cejie planerar att använda prispengarna till att gå en coachkurs i stresshantering.

– Stress är ett stort problem både bland juridikstudenter och yrkesverksamma jurister och jag vill hjälpa juridikstudenterna så att de får med sig fler verktyg att hantera stress i framtiden.

Vad är din drivkraft i arbetet?

– Utmaningar och förbättringsarbete. Jag tycker det är roligt att skapa och att ständigt försöka utveckla och se att arbetet leder till positiva resultat. Det gäller såväl mig själv som människor, min forskning, som min undervisning.

– Men samtidigt borde jag – såklart – själv bli bättre på att stanna upp och njuta när ett projekt är klart istället för att direkt gå vidare till nästa.

Vad säger du till andra lärare som vill arbeta mer för jämställdhet och lika villkor?

– Försök att sätt varje enskild student i fokus men undvika att curla dem.

Anders Berndt

ENKÄT

Vad är den största utmaningen som lärare?

Universen frågade de fyra pristagarna till ämnespriserna i det pedagogiska priset 2019.

Lars M Andersson, lektor vid historiska institutionen, tilldelad priset inom teologi, humaniora och utbildningsvetenskap.

– De skiftande förkunskaperna och färdigheterna inom studentgruppen. Det är en stor utmaning att undervisa så att det passar de vitt skiftande förkunskaperna, det är svårt att undvika att studenter antingen blir uttråkade eller inte hänger med. En del av lösningen är att vi lärare systematiskt individanpassar undervisningen men det kräver merarbete av oss.

Anja Sandström, lektor vid institutionen för läkemedelskemi, tilldelad priset inom medicin och farmaci.

– Möta, undervisa och examinera en allt mer heterogen studentgrupp. En del av studentgruppen deltar till exempel inte i icke obligatoriska – men dock så viktiga och genomtänkta – undervisningsmoment. Vi riskerar också att tappa bort arbetet med att utmana de genuint intresserade och studiemotiverade studenterna.

Isak Svensson, professor vid institutionen för freds- och konfliktforskning, tilldelad priset inom juridik och samhällsvetenskap.

– Att vara tydlig med förväntningarna. Både vad jag som lärare förväntar mig av studenterna men också att lyssna in vad studenterna förväntar sig av mig. Att arbeta explicit med förväntningarna är grundläggande för att få en bra kurs.

Tobias Wrigstad, lektor vid institutionen för informationsteknologi, tilldelad priset inom matematik, naturvetenskap och teknik.

– Det ständigt återkommande problemet att lyckas med att utmana studenter på väldigt olika nivå i samma kurs och att de lär sig på olika sätt.

Allt detta fick mig att experimentera med nedbrytning av kursmål till enskilda ”achievements” som kan examineras i olika kombinationer, och muntlig examination i stor skala där en avklarad uppgifts syfte är att ligga till grund för en diskussion om förståelse.

I processen för att skapa en gemensam IT-organisation samlades alla medarbetare vid universitetet som arbetar med IT för att diskutera omorganisationen. Bilden från en workshop i maj 2019.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Universitets-gemensam IT snart i mål

Arbetet med att samla universitetets IT-verksamheter i en gemensam organisation är snart i mål, men ännu återstår lite tid innan allt är klart. Bland annat ska medarbetarna placeras in och finansieringsmodellen beräknas så det är mycket arbete som återstår, men det är något IT-direktören ser fram emot.

Lisbet Holmberg Stark

Lisbet Holmberg Stark började som IT-direktör i april, då projektet universitetsgemensam IT redan var igång sedan mer än ett halvår.

– Det kändes väldigt bra att komma in mitt i projektet, ansvarsfördelningen mellan projektledaren Therese Iveyby Gardell och mig var tydlig. Jag fick möjlighet att fokusera på att lära känna organisationen och de olika IT-verksamheterna, säger Lisbet Holmberg Stark.

Det har förekommit många funde-

ringar bland medarbetarna under projektets gång, men generellt sett har de flesta varit positiva till omorganisationen. Omorganisationen innebär bland annat att alla som arbetar med IT samlats i en och samma organisation, utan att det verksamhetsnära IT-stödet minskas. Viktigt har varit stödet från projektets styrgrupp med representation från alla vetenskapsområden, universitetsbiblioteket och universitetsförvaltningen.

DEN NYA AVDELNINGEN FÖR universitetsgemensam IT består av medarbetare som tidigare var anställda vid olika campusområden, institutioner, universitetsbiblioteket och förvaltningens IT-avdelning, totalt cirka 200 personer. Avdelningen är indelad i sex enheter; arkitektur och integration, förvaltning och utveckling, infrastruktur och drift, service och support, verksamhetsstöd samt stab.

– När det handlar om att genomföra så här stora projekt är det extra viktigt att ha tydliga mål och uppdrag så att alla medarbetare är trygga i sin roll, även om

de sitter en bit ifrån sin enhetschef. Alla måste få det stöd de behöver och tydliga mandat, säger Lisbet Holmberg Stark.

VISSA SAKER ÄR INTE helt lösta ännu, till exempel medarbetarnas inplacering i enheterna, något som de nya enhetscheferna arbetar med.

– Den nya avdelningen startar i oktober, dock blir det inte några omvälvande förändringar från början. Årets sista tre månader kommer att bli en period av samexistens – gammal och ny struktur behöver fungera parallellt, inte minst administrativt och ekonomiskt. Även efter det behöver vi arbeta med detaljer som inte är helt klara, säger Lisbet Holmberg Stark.

Den nya finansieringsmodellen, som konsistoriet beslutat om, börjar inte gälla förrän i januari 2020. IT-verksamheten kommer att finansieras genom universitetsgemensamma medel samt en IT-avgift, vars storlek beslutas av rektor under hösten.

– Det finns för närvarande inga uttalade krav på besparingar men tanken är förstås att IT-verksamheten ska bli mer kostnadseffektiv. Däremot lever vi i en tid med successivt ökade behov och krav på digitalisering, vilket för med sig att vi behöver se över och rensa i den verktygs- och systemflora vi har för att göra plats för det nya. Det är viktigt att kunna leverera ett stöd som efterfrågas och ligger i framkant, säger Lisbet Holmberg Stark.

Birgitta Sinder Wilén

Satsning på bostäder i Uppsala

■ Nu görs en satsning för att förbättra bostadsmarknaden för studenterna i Uppsala. Genom initiativet Uppsala studentbostadsforum ska förutsättningar för nya studentbostäder på campus och i city skapas. Forumet är en plattform för dialog som ska underlätta byggandet av studentbostäder på attraktiva lägen och skapandet av nya typer av boenden för studenter.

I Uppsala studentbostadsforum ingår bland annat Uppsala universitet, Akademiska Hus, Uppsala kommun och bostadsstiftelser vid nationerna.

...och i Visby

■ Sveriges förenade studentkårer har rödlistat Visby med tanke på hur svårt det är att hitta studentbostad. Ett problem är att många studenter bara kan få bostad under tio månader, sommarmånaderna vill hyresvärdarna hyra ut till andra. Men nu planerar Svenska studenthus att bygga cirka 350 nya studentbostäder i Visby. I en första etapp planeras 100 till 150 bostäder på Visborg och i bästa fall kan bygget starta våren 2020.

Sverige som forskningsnation

■ Vetenskapsrådet har släppt sin årliga Forskningsbarometer som belyser hur Sverige som forskningsnation står sig i internationell jämförelse. För fem nyckeltal befinner sig Sverige på samma eller nästan samma nivå som de fem OECD-länder som ligger bäst till för respektive nyckeltal. Men för det sjätte nyckeltalet – citeringsgenomslag – ligger vi lite sämre till. Sverige rankas på plats 13 bland länder med högst citeringsgenomslag. Det innebär att Sverige har ett lägre citeringsgenomslag än bland annat Schweiz, Nederländerna och Danmark.

➤ Rapporten Forskningsbarometern 2019 finns på VRs hemsida: vr.se

MER RÖRELSE PÅ JOBBET

Stillasittande är inte bra för hälsan, det visar forskningen. Men hur gör man då om man har ett kontorsjobb och en stor del av dagen tillbringas framför datorn?

– Att få in vardagsmotion handlar mycket om ett förhållningssätt, säger Mats Bratteby.

Om man ersätter en halvtimmes stillasittande om dagen med vardagsaktivitet minskar risken att dö i hjärt-kärlsjukdom med 24 procent, enligt en studie från Karolinska Institutet som publicerades i tidskriften *Clinical Epidemiology* 2018.

Det är bara ett av många forskningsrön som pekar i samma riktning. För de flesta av oss är det inga nyheter, men hur går vi från tanke till handling? Universen träffade Mats Bratteby som är en av dem som lyckats få in vardagsmotion under arbetsdagen.

Han är koordinator för verksamhetsförlagd utbildning vid kansliet för humaniora och samhällsvetenskap på universitetsförvaltningen. Tidigare har han arbetat som lärare för idrottslärorestuderenter och idrottsintresset har han haft hela livet.

7 goda vanor

1. Ta cykel till och från jobbet och när du förflyttar dig under arbetsdagen. Utnyttja låncyklar om det finns.
2. Gå i trappor. Även baklänges om du vill sträcka ut vaderna.
3. Istället för att mejla, gå och prata med kollegan.
4. Alternera mellan att stå och sitta.
5. Bryt av med rörelser. Tåhävningar kan lätt göras när man står och jobbar. Plocka "låtsas-äpplen" högt ovanför huvudet är bra för att sträcka ut. Axelrullningar och sidotretch av nacken är andra bra pausövningar.
6. Prata med kollegorna, var med på fikarasten och vid gemensamma aktiviteter.
7. Ha dörren till arbetsrummet på glänt, så blir det mer social interaktion.

Hur gör du för att hålla igång under dagen?

– Jag cyklar till och från jobbet, jag rör mig och sitter aldrig stilla någon längre tid vid skrivbordet utan jag försöker bryta av jobbet med att kanske gå och fråga kollegor istället för att skicka ett mejl, säger Mats Bratteby.

HAN HAR BÅDE ETT ståbord och ett lågt skrivbord på sitt arbetsrum så att han kan alternera mellan att stå och sitta. Ett annat bra knep är att alltid ta trapporna upp till fikarummet.

– Överhuvudtaget försöker jag tänka att det inte är någon nackdel att saker och ting tar lite tid för att man behöver förflytta sig. Det förhållningssättet tycker jag är viktigt, att man ser rörelsen som en investering och inte som en kostnad.

Många har som ambition att ta en promenad på lunchen, men det är långt ifrån säkert att det blir av. Då är det lättare att komma iväg från skrivbordet två, tre gånger och prata med en kollega. Ur ett rörelseperspektiv funkar det lika bra med flera små rörelsepass som ett längre.

Mats Bratteby betonar att den psykiska hälsan på kontoret är minst lika viktig, så det handlar inte bara om att få in rörelse utan också ta sig tid att vara social.

– Där är det andra komponenter som är viktiga som att man fikar ihop, tar sina raster, hejar på varandra när man kommer på morgonen och deltar i gemensamma aktiviteter.

I VÅRAS ORDNADE HAN en friluftsdag för kollegorna, som var upplagd så att alla skulle kunna vara med.

– Vi gjorde det väldigt enkelt, tog en promenad i Stadsskogen och hade en guidning där. Sedan samlades vi och bakade bröd över en eld. Vi fick in det

"Se rörelse som en investering."

Mats Bratteby

här sociala, rörelsen, var ute i friska luften och fick dagsljus. Ändå var det möjligt för alla att delta, eftersom vi inte gick så långt.

Själv har han ett stort idrottsintresse och ägnar sig åt såväl simning, som löpning och skidåkning. På arbetsrummet finns en samling medaljer från olika lopp han har deltagit i. Men han betonar att när det gäller vardagsmotionen gäller det att hitta sin egen nivå.

– Det man gillar är det som blir av. Sedan är det ju så att ska man etablera en ny vana så tar det 60 dagar, så därför ska man ha realistiska mål. Man kan inte börja med allting samtidigt om man inte har gjort någonting innan.

HAN VISAR NÅGRA ENKLA vardagsrörelser som man kan göra framför skrivbordet för att bryta den statiska arbetsställningen – såsom tåhävningar, plocka låtsas-äpplen högt ovanför huvudet och axelrullningar.

Mats Bratteby brukar inte bara gå i trappor – ibland går han baklänges.

– En stramhet i vaderna är ganska vanlig när man står mycket och det kan man minska genom att gå baklänges i trappor. Men det vill man helst inte göra när det är fullt med folk förstås, säger han med ett skratt.

Ett sista tips är att använda låncyklarna som finns på flera campus, till exempel här på Blåsenhus.

– Det är en del som redan gör det men jag tror att många fler skulle kunna utnyttja möjligheten. Även här gäller det att få in en vana, att få in rörelsen på ett bekvämt sätt är viktigt för att det ska bli av.

Annica Hulth

Istället för att mejla till kollegorna, gå och prata med dem, tipsar Mats Bratteby.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT OCH ANDERS BERNDT

Mats Bratteby tar alltid trapporna upp till fikarummet – ett enkelt sätt att få vardagsmotion.

Gemensam plankövning stärker medarbetarna

– Plankan är ett bra och roligt sätt att komma igång, aktivera sig och det är bra för att få igång hjärnan lite extra, säger Kerstin Strandberg Wilbrand, som har tagit initiativ till att göra plankan gemensamt på enheten för uppdragsutbildning vid universitetsförvaltningen.

Ungefär en gång i veckan samlas medarbetarna på enheten för uppdragsutbildning för att göra den fysiska övningen plankan tillsammans. Även medarbetare som arbetar hemma brukar vara med och göra övningen hemma och delta via Skype. Målet är att göra plankan i två minuter.

PLANKAN ÄR EN STATISK övning där du ligger med rak rygg vilande på tår och underarmar och behåller den ställningen så länge som möjligt. Övningen stärker mag- och ryggmuskler samt axlar.

– Att göra plankan tillsammans är en gemensam och rolig utmaning. Jag tog initiativet eftersom jag var van vid att göra plankan gemensamt från min tidigare arbetsplats. Det är enkelt, kräver ingen utrustning eller ombyte och alla kan vara med efter egen förmåga. Blir man trött kan man gå ner på knä eller gå upp på raka armar.

Anders Berndt

Dörren till kontoret står alltid öppen, så att kollegorna kan kika in och byta några ord.

Tåhävningar kan lätt göras medan man står och jobbar.

Tove Fall och Stellan Sandler vill etablera ett centrum för diabetesforskning vid Uppsala universitet.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Ökad samverkan viktig för diabetesforskningen

Med det internationella symposiet New Horizons in Diabetes Research och en planerad centrumbildning hoppas Uppsala universitet bana väg för ökad kunskap om en av våra snabbast växande folksjukdomar.

I september samlades flera av världens ledande diabetesforskare vid Uppsala universitet för symposiet New Horizons in Diabetes Research. Mötet, som arrangerades i samarbete med Göran Gustafssons Stiftelse, väckte stort intresse inom både akademi och industri.

– Diabetes är ett globalt och snabbt eskalerande folkhälsoproblem som orsakar svåra lidanden och slukar en allt större portion av vårdens resurser. Tekniska framsteg har gjort det enklare att

leva med sjukdomen, men ännu finns inga kända botemedel. Ett viktigt steg för diabetesforskningen är därför ökad samverkan, sinsemellan men också med det omgivande samhället, säger Tove Fall, professor i molekylär epidemiologi vid institutionen för medicinska vetenskaper.

ANTALET SOM INSJUKNAR i diabetes ökar på alla plan. Typ-2 diabetes, med koppling till livsstil och övervikt, har historiskt utvecklats senare i livet, men nu tänjs

”Vi ser tydliga synergimöjligheter i att samla våra styrkor på hemmaplan.”

Tove Fall

gränsen bakåt och från USA rapporteras om treåringar som utvecklar sjukdomen. Den mindre vanliga typ 1-diabetes, då vårt immunsystem angriper våra insulinproducerande celler, har fördubblats de senaste 30 åren. Svårast drabbat är Finland med Sverige strax bakom i statistiken

– Forskningen följer flera parallella spår. Många som arbetar med fokus på typ 1-diabetes söker vägar till tidigare upptäckt. Kan vi till exempel identifiera en utlösande faktor är det fullt rimligt att vi även kan utveckla ett vaccin. Andra, som mitt eget team, söker metoder att vända sjukdomsförloppet. Just nu utforskar vi en tänkbar behandling som visar gynnsamma resultat på blodsockernivåer hos diabetessjuka möss, men innan vi närmar oss vården måste

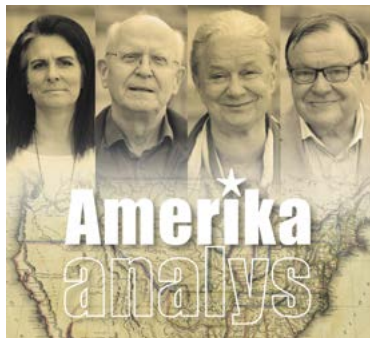
vi naturligtvis veta vilken inverkan en sådan terapi har på människans immunsystem, berättar Stellan Sandler, professor i medicinsk cellbiologi vid institutionen för medicinsk cellbiologi.

SVENSK DIABETESFORSKNING har länge begränsats av snäva ekonomiska ramar, men i takt med sjukdomens utbredning ökar även finansierarnas uppmärksamhet. Ett stort steg togs år 2010 med Exodiab, regeringens satsning som med delad bas vid Uppsala och Lunds universitet gett landets diabetesforskare en gemensam plattform. Ett knappt decennium senare skissar diabetesforskarna vid Uppsala universitet på en ansökan om förutsättningar att dessutom etablera en lokal centrumbildning.

– Vi driver många framgångsrika nationella och internationella samarbeten, men ser tydliga synergimöjligheter i att även samla våra styrkor på hemmaplan. Symposiet gav oss en fantastisk möjlighet att exponera vår spets för globalt ledande forskare, men var också ett tillfälle att visa vår bredd internt. Vi genomförde bland annat en posterutställning med arton av våra yngre forskare som alla höll mycket hög klass. Vår ambition är att göra symposiet till ett återkommande forum och redan denna första upplaga innebar ett mycket betydelsefullt steg för att ta Uppsalas långa tradition av högkvalitativ diabetesforskning till nästa nivå, konstaterar Tove Fall.

Magnus Alsne

ILLUSTRATION: TORBJÖRN GOZZI

Ny podd för att förstå USA

Den nya poddsändningen Amerikaanalys vänder sig till dem som verkligen vill förstå vad som händer, och varför, i amerikansk politik och samhällsutveckling. Här diskuteras ämnen som inte riktigt får plats i det vanliga nyhetsflödet.

Samtalar i podden gör forskarna Frida Stranne vid Högskolan i Halmstad, Dag Blanck och Erik Åsard vid Uppsala universitet samt journalisten och författaren Karin Henriksson från Washington, D.C.

Lyssna på podden: amerikaanalys.podbean.com

Koppling mellan bukfetma och diabetes och hjärt-kärlsjukdom

En ny studie visar att bukfetma är en stor bidragande orsak till diabetes och hjärt-kärlsjukdom. Studien visar också att bukfetma är en större riskfaktor för kvinnor än för män.

– Vi blev förvånade över att bukfetma hos kvinnor var så mycket starkare kopplat till sjukdomsrisik än bukfetma hos män, säger en av författarna, Åsa Johansson, docent i molekylär epidemiologi vid institutionen för immunologi, genetik och patologi, SciLifeLab.

FOTO: ALBERT MIHRANYAN

Vattenrening för Bangladesh

I stora delar av Bangladesh är det en ständig utmaning att få tag på säkert dricksvatten. En forskargrupp från Uppsala universitet och University of Dhaka i Bangladesh har hittat en möjlig lösning: Av lokalt växande alger har de skapat ett pappersfilter som har visat sig utmärkt för borttagning av virus och bakterier både i labbet och i verkliga tester.

Albert Mihranyan, professor vid institutionen för teknikvetenskaper, som har lett studien tror att med vidareutveckling kan pappersfiltret som produceras från Pithophora-alger bli ett prisvärt och effektivt sätt att förhindra vattenburna infektioner som kan vara dödliga.

Ge dig själv tid för återhämtning

En studie publicerad i Scientific Reports visar att om man tillbringar minst två timmar i naturen per vecka upplever man att man mår bättre både fysiskt och psykiskt.

Studien "Spending at least 120 minutes a week in nature is associated with good health and wellbeing" är utförd i Storbritannien på närmare 20 000 personer. I studien har de kunnat se att två timmar i veckan ger en ökad upplevelse av att må bättre både fysiskt och psykiskt. Tiden behöver inte vara sammanhängande, utan kan vara uppdelad på flera tillfällen.

TERRY HARTIG, PROFESSOR i miljöpsykologi vid Institutet för bostads- och urbanforskning och psykologiska institutionen och medförfattare till studien betonar att två timmar inte ska tolkas som att kortare tid inte har någon positiv effekt. Friskvårdstimmen kan till exempel med fördel användas för en återhämtande promenad i naturen.

– En timmes promenad i naturen är bättre än ingen promenad. Vi har i studien bara kunnat mäta vissa särskilda utfall, det finns många utfall och nivåer av utfall vi inte har kunnat studera.

Vad innebär natur?

– Natur kan betyda väldigt olika sa-

FOTO: DAVID NAYLOR

Terry Hartig, professor i miljöpsykologi särskilt boendemiljöfrågor vid psykologiska institutionen och Institutet för bostads- och urbanforskning.

ker för olika människor. Vad gäller återhämtning brukar jag säga att det viktiga är att man går till någonting från någonting. Och särskilt att man går till någonting som engagera en. Till exempel lämnar det digitala livet och arbetsuppgifter som man har hållit på med och gör något fysiskt som är nöjesfyllt. En sådan förändring innebär för många att de går ut genom dörren och promene-

rar i en park eller skog, alltså ut i naturen. Det viktiga är att du kan engagera dig i upplevelsen, säger Terry Hartig och fortsätter:

– Vilka miljöer som fungerar varierar. För någon som arbetar i skogen eller på åkern kan naturen vara en arbetsplats och då kan istället en trevlig restaurang i staden fungera bättre för återhämtning.
Anders Berndt

4 FRÅGOR TILL CASPER DE LICHTENBERG,

gästdoktorand på institutionen för kemi, som var med på sommarens årligen återkommande Lindaumöte 30 juni – 5 juli med nobelpristagare i södra Tyskland.

”Fantastiskt möta nobelpristagare”

1 Hur var mötet?
– Det var en fantastisk erfarenhet att träffa personer som har betytt så mycket, att få lyssna och diskutera med nobelpristagare. Lindaumötet är en möjlighet för studenter, doktorander och postdoks från hela världen att träffa tidigare nobelpristagare.

2 Vad tar du med dig från mötet?
– Det jag tänker mest på är att nobelpristagarna också var studenter en gång. De sökte inte nobelpriset utan är några forskare av många som arbetat hårt med något de älskar. Just pristagarna belönades men det finns så många fler som också bidragit och arbetat hårt men som inte syns på samma sätt. Det ger perspektiv.

3 Hur går mötet till?
– Det finns en rad olika aktiviteter man kan delta i. Det är allt från föreläsningar med nobelpristagarna, till mer intima luncher och seminarier med pristagarna. 39 pristagare var med, flest inom fysik eftersom det var fysiktema i år. Temat varierar mellan medicin-fysiologi, fysik och kemi. Dessutom är det vart tredje år ekonomitema. I år deltog runt 600 studenter och doktorander från drygt 80 länder. Jag hade tur eftersom en del aktiviteter med kemipristagarna, som jag som kemist är mest intresserad av, inte var lika välbesökta så det blev små grupper.

4 Varför fick du åka på Lindaumötet?
– Ragnar Söderbergs stiftelse

FOTO: DAVID NAYLOR

Casper de Lichtenberg fick möjlighet att träffa tidigare nobelpristagare.

nominerade mig efter att jag ansökte via Kungliga vetenskapsakademien hösten 2018. I ansökan får man beskriva sina akademiska meriter och vad man har gjort i sitt liv. Och skriva en motivering till varför just du ska få åka.

Anders Berndt

TILL SIST

NAMN SOM NÄMNS

■ **Anita Johansson**, överdirektör, och **Anders Hallberg**, professor emeritus, har utsetts av regeringen för att ta fram förslag på externa styrelseledamöter till Uppsala universitets styrelse.

■ **Elisabet Nihlfors**, professor i pedagogik, är ny ledamot i regeringens forskningsberedning. En fråga hon vill driva är studenternas möjligheter att möta och bli delaktiga i forskningen under hela utbildnings-tiden.

■ **Maria Grahn-Farley**, docent i offentlig rätt och universitetslektor vid juridiska institutionen, har vunnit Studentlitteratur kurslitteraturpris 2019 med boken "Barnkonventionen – en kommentar". Boken belönas för att på ett pedagogiskt och lättläst sätt ta sig an komplicerade juridiska frågeställningar.

■ **Vassilios Kapaklis**, universitetslektor vid institutionen för fysik och astronomi, **Hans Lennernäs**, professor vid institutionen för farmaci, **Ingela Nilsson**, professor vid institutionen för lingvistik och filologi, och **Emily Holmes**, professor vid institutionen för psykologi, har alla tilldelats Thuréus-priset av Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala. Priset är på 100 000 kr per person.

■ **Alkistis Skalkidou**, professor vid institutionen för kvinnors och barns hälsa, har fått Eric K. Fernströms Svenska pris på 100 000 kr.

■ **Lars Lannfelt**, professor i geriatrik, har belönats med AAIC Lifetime Achievement

Awards 2019 – en av världens mest prestigefulla utmärkelser inom Alzheimerforskningen.

■ **Folke Tersman**, professor i praktisk filosofi, har blivit invald i Kungliga Vetenskapsakademien.

■ **Maria Strømme**, professor i nanoteknologi, och **Håkan Engkvist**, professor i tillämpad materialvetenskap, belönas av Stiftelsen för strategisk forskning för att de med stort engagemang verkat för att få ut sin forskning till praktisk nytta i samhället.

■ **Lina Bergman**, doktorand vid institutionen för kvinnors och barns hälsa, **Anahita Hamidi**, forskare vid institutionen för medicinsk biokemi och mikrobiologi, **Henrik Isackson**, institutionen för medicinsk cellbiologi, **Mark Richards**, postdoktor vid institutionen för immunologi och patologi, **Gull Rukh**, postdoktor vid institutionen för neurovetenskap, **Xiao Tan**, postdoktor vid institutionen för neurovetenskap, och **Johan Virhammar**, ST-läkare vid institutionen för neurovetenskap, har alla belönats av Svenska Sällskapet för Medicinsk Forskning med stipendium för forskning för unga, extra lovande forskare.

PÅ GÅNG

10/10. BMC 50 år: RNAs triumftåg

Med anledning av att BMC fyllt 50 år inbjuds till populärvetenskaplig föreläsningsserie hösten 2019. 10 oktober kl. 19.00 föreläser Gerhart Wagner om ribonukleinsyra (RNA) som finns i alla levande organismer.

Återstående föreläsningar i serien: 17/10 och 24/10.

➔ mp.uu.se/web/info/kalendarium

15/10. Bokens dag

Sex aktuella författare presenterar sina böcker: Torbjörn Flygt, Monika Fagerholm, Jonas Bonnier, Ulrika Knutson, Karolina Ramqvist, samt Niklas Natt och Dag. Universitetsaulan kl. 18.30–21.00.

17/10. Vetenskapliga skämt – om humor och normer inom naturvetenskap

Torsdagsseminarium på Centrum för genusvetenskap kl. 13.15–15.00.

➔ web/info/kalendarium

18/10. Rudbeckdagen

Tema på årets Rudbeckdag: "När immunförsvaret inte kan skilja vän från fiende". Grönwallsalen, Akademiska sjukhuset kl. 9.00–15.45.

22/10. Om baletten Petrusjka

Inför Kungliga Akademiska kapelletts konserter med Stravinskys Petrusjka berättar Stefan Karpe, director musices, om handlingen och musiken till denna mytomspunna balett som uruppfördes i Paris 1911 av Ballets Russes. Musicum kl. 19.

23/10. AIMday Hållbara städer

AIMday erbjuder företag, forskare och organisationer en möjlighet att träffas för att utbyta kunskaper och idéer.

➔ kalendarium.uu.se

Årets Disapris till Lars Lambert

Lars Lambert får priset för sin bok "Uppsala kring 1900. Staden och människorna i Alfred Dahlgrens bilder". Lars Lambert är författare, filmregissör och fotograf som varit verksam i många år

Juryns motivering till priset: "Årets Disapris tilldelas Lars Lambert för boken 'Uppsala kring 1900. Staden och människorna i Alfred Dahlgrens bilder'. Genom en lysande kombination av fotografi och kulturhistoriska texter, berättar boken fängslande och finstämt om människor, byggnader och platser i ett sedan länge förgånget Uppsala."

Disapriset instiftades av Uppsala universitet och Studentbokhandeln i Uppsala för att främja populärvetenskapligt författande och delades ut för första gången 2001.

Starka kvinnor tema för TeA-dagen

■ 23 oktober anordnar nätverket för teknisk- och administrativ personal (TeA-nätverket) en heldag med temat "Starka kvinnor i tiden".

Programmet

- Charlotte Hedenstierna-Jonson: Krigargraven som var en kvinna
 - Lisbeth Holmberg Stark: Ny IT-direktör
 - Karin S. Lindelöf & Annie Woube: I tjejs spår – för framtidssegrar: Om tjejlöpp och villkor för kvinnors motionsidrottande
 - Sofia Ling: Konsten att försörja sig – kvinnors arbete i Stockholm 1650–1750
 - Anna Nordlund: Selma Lagerlöf – Sveriges modernaste kvinna
 - Moderator Margaretha Fahlgren: Älska eller älskar. Makt och känslor i politiska biografier
- Heldagen är i Polacksbackens aula, Hus 6, Lägershyddsvägen 2.

25/10. Personalfest 2019

Årets personalfest på Uppsala slott.

26/10. Akademiska kapellet: Petrusjka

Akademiska kapellet framför Stravinskys Petrusjka, i Gottsunda centrum och i Universitetsaulan.

➔ kalendarium.uu.se

28/10. Hållbarhet och internationalisering

Hur kan arbetet med internationalisering och hållbarhet stödja varandra? Workshop med syfte att hitta vägar framåt.

➔ kalendarium.uu.se

4/11. Jubileumskonsert jazzorkestern

Uppsala University Jazz Orchestra firar 15-årsjubileum på Katalin kl. 19.30.

10/11. Museidag

Museidagen firas på temat smak. Gå på upptäcktsfärd bland växter från södern. Extra öppet i Tropiska växthus. Fri entré till alla Uppsalas museer.

➔ uppsalasmuseer.se

21/11. Grants Day

Möt finansörer, universitetets forskningsstöd och inspirerande forskarföreläsningar.

➔ mp.uu.se/web/info/kalendarium

23/11. IT och hjärnan

Institutionen för informationsteknologi fyller 20 år och bjuder in till populärvetenskapliga föredrag om IT och hjärnan. Siegbahnsalen, Ångström kl. 13.15–14.15.

25/11. Ortodox teologi och mänskliga rättigheter

Elena Namli, professor i teologisk etik, föreläser om ortodox teologi och mänskliga rättigheter. Engelska parken hus 22, sal 22-1017 kl. 15–17.

14/12. Julkonsert

Kungliga Akademiska kapellet ordnar julstämning i universitetsaulan kl. 15.

➔ [Kalendarium.uu.se](http://kalendarium.uu.se)

ÖVRIGT

Tryckningsbidrag

Bidrag ur Vilhem Ekmans universitetsfond och bidrag till tryck av vetenskapliga arbeten i AAU:s serier.

Ansökan skickas till: annika.windahlponten@ub.uu.se senast den 1/11. Bidrag ges normalt endast till en del av kostnaden samt utgår endast som förhandsstöd (ej till doktorsavhandlingar).

➔ ub.uu.se

Lars Lambert har fått Disapriset 2019.

”Kontrollera handledarnas kompetens mer noggrant. Ge dem också bättre möjligheter att utveckla sitt handledarskap. Då kan kvaliteten på doktorandutbildningen höjas och bli jämnare.”

Det skriver FRIDA PALM, KAJSA ARKELIUS, MARCUS LOCKOWANDT och SELVI CELIK, den 28 augusti på tidningencurie.se. Alla fyra är doktorandrepresentanter i forskarutbildningsnämnden vid medicinska fakulteten vid Lunds universitet.

Som ny sekreterare för Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala började Hans Ellegren läsa om Societets historia, till exempel om det systematiska insamlandet av väderdata som Erik Burman startade 1722 och som publicerades i Societets tidskrift.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

När naturvetenskapen kom till Uppsala

Berättelsen om framväxten av Sveriges äldsta vetenskapsakademi, Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala, är också berättelsen om hur den naturvetenskapliga forskningen kom till Uppsala.

I den nyligen utgivna boken ”Hvad nytt och nyttigt–tillkomsten av landets första lärda sällskap: Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala” berättar Hans Ellegren historien om Societets framväxt och hur naturvetenskapen kom till Uppsala. Hans Ellegren är sekreterare för Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala och professor i evolutionsbiologi vid Uppsala universitet.

UPPSALA UNIVERSITET VAR vid sekelskiftet 1700 i huvudsak en utbildningsanstalt för präster och tjänstemän.

– Vid den här tiden kom det nya vindarna från kontinenten, bland annat den copernikanska världsbilden med solen i centrum och Newtons gravitationslära. Men den nya experimentella naturvetenskapen hade svårt att vinna gehör vid vårt universitet, berättar Hans Ellegren.

Universitetet hade egentligen inte någon infrastruktur för att stödja ny forskning. Här fick Societeten en viktig roll att stödja den framväxande naturveten-

skapen, Societeten satsade till exempel hela sitt rörliga kapital för att skicka Carl von Linné på sin lappländska resa 1732.

– Societeten startade på detta sätt Linnés karriär och hjälpte honom att bli riktigt känd.

Varför skrev du boken?

– Som ny sekreterare för Societeten 2013 blev jag intresserad av sällskapets – och universitetets – historia. Jag började gå igenom gamla handlingar från vårt arkiv. När man ser signaturen A. Celcius på ett protokoll börjar man tänka. Där satt Anders Celcius som sekreterare framför detta papper, precis som jag gör idag. Det blir en visuell koppling till den anrika historien och ger ett ansvar för att föra stafettpippen vidare.

GANSKA SNART EFTER att Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala hade inrättats 1728 uppkom idéer om att Societeten och forskningen tydligare skulle vara till nytta i samhället.

– Den nya ledamoten Märten Trie-

wald förespråkade att Societeten skulle ge ut sin tidskrift på svenska i stället för på latin och flytta till Stockholm, närmare maktens korridorer och hjälpa statsapparaten med återbyggnaden av samhället efter stormaktstiden. Men bland oss i Uppsala var de här tankarna inte så populära. Vi ville söka kunskap för dess egen skull och sprida kunskapen internationellt.

Som en respons på motståndet till förändring i Uppsala startades 1739 därför Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) i Stockholm.

– Man kan alltid leka med tanken vad som hade hänt om Societeten hade börjat publicera på svenska, hade Nobelpriset delats ut i Uppsala då? funderar Hans Ellegren.

Anders Berndt

👉 Boken ”Hvad nytt och nyttigt” finns som fulltext: diva-portal.org

Kort om Societeten

■ Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala är Sveriges äldsta vetenskapsakademi. Den inrättades 1728 av kung Fredrik I men har sitt ursprung i Collegium Curiosorum från 1710. Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala har ingen koppling till Uppsala universitet. Ledamöterna i Kungl. Vetenskaps-Societeten väljs in på basis av deras vetenskapliga meriter. Societeten har sina lokaler på S:t Lars-gatan 1 i Uppsala, där 60-70 ledamöter träffas en gång i månaden för att diskutera ny vetenskap.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

HALLÅ DÄR
HELENA DANIELSON,
professor i biokemi och årets mottagare av innovationspriset Hjärnapplet.

Goda förutsättningar för innovationer

1 I motiveringen står att du har lyckats väldigt bra med att kombinera forskning och akademiskt ledarskap med entreprenörskap och innovationer. Hur tycker du själv att det har fungerat?

– Jämfört med mina internationella kollegor har vi flera fördelar. Som forskare och lärare vid ett svenskt universitet har vi både lärarundantaget och bisysslan som en möjlighet och det gör att jag faktiskt kan ägna mig åt sådana här sidoverksamheter. Sedan har vi en jättestark innovationsmiljö i Uppsala, som har hjälpt mig väldigt mycket. Det handlar inte primärt om pengar utan om rådgivning, kurser och experter man kan tillfråga. Så det finns bra förutsättningar vid Uppsala universitet för att koppla forskning mot innovationer.

2 Vad har du på gång just nu på innovationsfronten?

– Vi samarbetar med ett kinesiskt företag som vill göra innovativ forskning kring biologiska läkemedel och medicintekniska produkter. De säger själva att de behöver göra det i Sverige istället för i Kina för vi har både tankesättet och kompetensen.

3 Vad är ditt råd till andra forskare som vill jobba med innovationer?

– Lär känna folk som jobbar i industrin och ta reda på vad de har för problem, det är ett sätt. Hur kan ni samarbeta? Bygg upp samarbeten med industrin för att förstå vad som är på gång och intressant. Det är inte farligt att samarbeta med industrin, men det kan vara en fördel att göra det. Är det så att man har egna idéer som man vill utveckla så ska man ta vara på den kompetens och all den erfarenhet som finns här i Uppsala.

Annica Hulth

PROFILEN

/KARIN SCHÖNNING

Docent i partikelfysik

- Familj: 11-årig son samt särbo.
- Gör på fritiden: Umgås med min son, sjunger i kör och i ett band med kärnfysiker.
- Dold talang: Ansiktsminne. Kan smyga i höglacket!
- Läser: Varje kväll och under varje transportsträcka. Särskilt Margaret Atwood, Moa Martinsson och Joyce Carol Oates, men det blir även deckare och facklitteratur.
- Skulle vilja göra mer av: Åka mer tåg istället för flyg. Från och med i år tar jag tåget till Tyskland (fyra gånger hittills) men till Kina är det svårare...
- Om jag inte blivit forskare: Jag skulle gärna sitta i en namnkommitté som bestämmer över ansökningar från folk som vill ha särskilda efternamn.

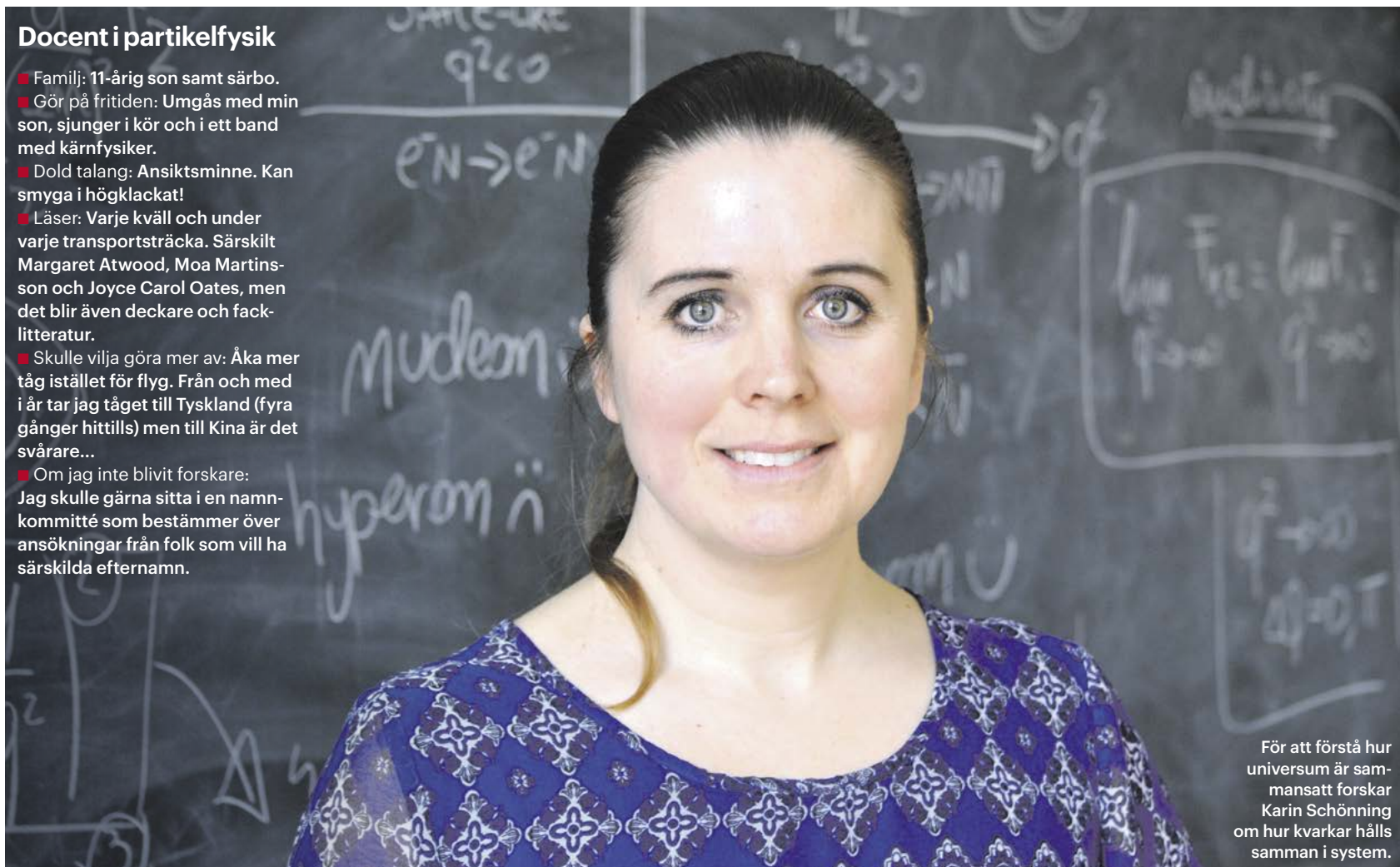

FOTO: MATS KAMSTEN

För att förstå hur universum är sammansatt forskar Karin Schönning om hur kvarkar hålls samman i system.

”Miljömedvetna föräldrar gav mig en gnista”

Som forskare i kärnfysik utforskar Karin Schönning hur universum är sammansatt. Förra året fick hon ta emot Thalénska priset för sina bidrag till partikelfysikexperiment i Kina och Tyskland.

KARIN SCHÖNNING HADE inte kunnat föreställa sig att hon skulle bli kärnfysiker när hon var liten. Snarare arkeolog.

– Om man inte kommer från ett akademiskt hem är kanske arkeolog det första vetenskapliga yrke man kommer i kontakt med. Man skulle kunna hårdra det och säga att även partikel- och kärnfysiker är ett slags arkeologer, men vi begränsar oss inte till att titta på människans historia på jorden utan på materiens historia i universum, säger hon.

Uppväxten ägde rum i byn Lingbo i Hälsingland med föräldrar som var intresserade av miljö och enga-

gerade mot kärnkraft. På högstadiet ville Karin Schönning lära sig mer om kärnkraft, som hon förknippade med något ont. Hennes åsikt kom att revideras, men framförallt blev hon fascinerad av saker så små att de var osynliga för blotta ögat.

– Att ha miljömedvetna föräldrar gav mig en gnista att lära mig mer om energi och hur man kan få fram bättre energikällor. Men jag gick inte vidare på det tilläpade spåret.

UNDER UTBILDNINGEN TILL civilingenjör i teknisk fysik i Uppsala stod det istället klart att hennes stora pas-

sion låg inom grundforskningen. I examensjobbet på partikelfysiklaboratoriet Cern i Schweiz fick hon analysera signaler från partiklar som bestod av särkvarkar. Det väckte hennes intresse för hur kvarkar hålls samman i system, så kallade hadroner. Det är en stor gåta för forskarna, liksom hur den enorma kraften genererar 99 procent av all massa i universum.

– För att få svar på hur de här systemen fungerar undersöker jag och min forskargrupp så kallade hyperoner. Det är sammansatta trekvarksystem, precis som protoner och neutroner, men där lätta kvarkar har bytts ut mot tyngre kvarkar.

DEN BÄST LÄMPADE anläggningen för att studera hyperoners struktur är för närvarande Bes III i Peking, där Karin Schönning är koordinator för en av anläggningens forskargrupper.

– Stort fokus läggs på förberedelser för att få experimenten att fungera. Dessutom samlar vi in stora mängder data med komplicerade mönster vilket är en stor utmaning beräkningsmässigt. En del av mitt arbete går ut på att läsa rapporter och dra slutsatser för hur vi kan göra bättre analyser.

En annan experimentanläggning, Panda, byggs just nu vid forskningscentret Fair i tyska Darmstadt. Hennes största forskningsframgång hittills är den första kompletta, kvantitativa beskrivningen av de så kallade lambda-hyperonernas inre struktur. Nästa mål är att undersöka strukturens energiberoende samt göra motsvarande mätningar för andra hyperoner. Fast det är snarare milstolpar för det underliggande målet att förstå den starka kraften.

– De här frågorna är ju ingenting som kommer att lösas på en dag eller ett år, utan det är något jag räknar med att ägna hela mitt forskarliv åt.

Anneli Björkman